

УДК 338.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-28>

Юдіна О.І.

доктор економічних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3699-5321>

Yudina Olena

University of Customs and Finance

МОДЕЛЮВАННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ НА ОСНОВІ ДЕКОМПОЗИЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

У сучасних умовах кризових явищ виникає необхідність переходу на стійке функціонування підприємств. Ефективність і стійкість їх діяльності забезпечується шляхом формування структур, в яких кожен елемент виконує певні функції й завдання щодо досягнення поставлених цілей. Забезпечення цільових результатів потребує проведення аналізу та оцінки елементів системи, встановлення необхідних параметрів, структурування їх у заданому напрямку розвитку за сформованою методологією. У статті за допомогою декомпозиційного аналізу визначено окремі бізнес-процеси і види діяльності, що мають різні функціональні характеристики і спрямовані на забезпечення загального результату, здійснено оцінювання і прогнозування особливостей компонентного (диференційованого) й інтегрованого взаємовпливу елементів та процесів на проміжні й кінцеві результати операційної діяльності. За результатами аналізу створено декомпозиційну модель сталого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанної сфери, використання якої дозволяє оцінити поетапну дію окремих економічних факторів та їх сукупності на зниження витрат ресурсів, прогресивний розвиток їх потенціалу на основі певних видів капітальних вкладень.

Ключові слова: сталий економічний розвиток, моделювання, декомпозиційний аналіз, витрати ресурсів, операційна діяльність, підприємства, готельно-ресторанний бізнес.

MODELING OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS ENTERPRISES BASED ON DECOMPOSITION ANALYSIS

In modern conditions of crisis phenomena, there is a need to transition to sustainable functioning of enterprises. The effectiveness and sustainability of their activities is ensured by the formation of structures in which each element performs certain functions and tasks in order to achieve the set goals. Achieving the target results requires analysis and evaluation of system elements, setting the necessary parameters, structuring them in the given direction of development according to the established methodology. The purpose of the article is to determine the differentiated and integrated impact of operating costs on the efficiency of enterprises, the formation of a decomposed model of sustainable economic development of enterprises in the hotel and restaurant business. In the research process, general scientific and special methods were used, including correlation-regression, statistical, decomposition analysis, methods of economic-mathematical modeling. The article proposes systemic and system and loss approaches, aimed at the formation of target functions of individual types of activities and business processes of hotel and restaurant business enterprises to ensure the selection of optimal development options and increase the efficiency of operational activities. This made it possible to assess and forecast the features of the component (differentiated) and integrated interaction of processes and their elements on the intermediate and final results of operational activities. Based on the results of the analysis, a decomposition model of the sustainable economic development of enterprises in the hotel and restaurant sector was created, which allows assessing the step-by-step effect of individual economic factors and their combination on the reduction of resource costs, the progressive development of their potential based on certain types of capital investments. This ensures the renewal of the material and technical base, the use of reserves of available resources, the improvement of the efficiency of the operational activities of enterprises, and, therefore, their sustainable economic development. The created model makes it possible to establish trends in economic growth and development of business processes, assess the potential of resources and forecast the results of activities based on decomposition analysis.

Key words: sustainable economic development, modeling, decomposition analysis, resource costs, operational activity, enterprises, hotel and restaurant business.

JEL classification: O12, O47, Z32

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічної, політичної, фінансової нестабільності в країні й в світі виникає необхідність переходу на стійке функціонування підприємств. Такий підхід спрямований на задоволення потреб, що виникають в результаті змін, шляхом збільшення коефіцієнта використання прогресивних технологій, поліпшення якості планування, що своєю чергою, забезпечує підвищення виробничих, фінансово-економічних мож-

ливостей і результативності функціонування господарюючих систем. В процесі управління економічним розвитком при системному підході підприємство та зовнішнє середовище в якому воно функціонує, розглядаються як ціле, а господарюючий суб'єкт – як об'єднання керованих і керуючих функціональних одиниць, зв'язаних між собою та з зовнішнім оточенням комунікаційними каналами. При такому підході процес управління ґрунтується на здійсненні моніто-

ринговій діяльності, використанні методології системного аналізу, оцінки, прогнозування, оптимізації й планування результатів цілеорієнтованої діяльності підприємства і його функціональних підсистем (процесів). Таким чином, підприємство можна розглядати як економічну систему, в якій відбувається взаємодія певних елементів щодо перетворення використовуваних ресурсів в необхідний продукт або послугу з найменшими витратами, тобто з найбільшою ефективністю результатів діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рішення завдань максимізації ефективності й мінімізації витрат, потребують оптимальних і раціональних рішень, що є основоположним принципом економічного зростання і сталого розвитку. І в цьому контексті підприємство складає основу системи управління, і є першопричиною, що обумовлює необхідність розробки відповідних методів управління. На думку Ю.І. Данько в менеджменті вельми важливо застосовувати найбільш точні методи математичного і статистичного аналізу, які забезпечують прогнозування результатів діяльності й оптимізацію управлінських рішень [1]. Процес управління викликає необхідність дії на об'єкти для отримання бажаних результатів, тобто досягнення запланованих кількісних і якісних характеристик, які б максимально відповідали зазначеним цільовим параметрам. У процесі управління створюються структури, в яких кожен елемент виконує певні функції й завдання щодо досягнення цілей підприємства, впливає на ефективність і стійкість його функціонування. Досягнення цільових (запланованих) результатів потребує проведення аналізу та оцінки елементів системи, встановлення необхідних параметрів, структурування їх у заданому напрямку розвитку за вибудованою методологією. Вирішенню питань щодо забезпечення сталого економічного розвитку підприємств присвячено наукові роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. П.М. Макаренко розглядає динамічність середовища, що складається з багатьох процесів і шляхів розвитку та визначає окремі напрямки економічного зростання за рахунок використання організаційною системою управлінських резервів [2]. У роботах І. Ансоффа і Р.Л. Акоффа визначаються кількісні параметри показників, які не характеризують категорію «сталий розвиток» [3; 4]. В.О. Василенко розглядає динамічність середовища, що містить в собі різноманітні форми розвитку та визначає окремі складові, а саме структурні підрозділи підприємства, ефективне управління якими у змозі забезпечити економічний розвиток як незворотні, закономірні зміни за рахунок використання організаційною системою саме управлінських резервів [5]. Також на думку П.М. Макаренко економічний розвиток представляє незворотні, закономірні зміни технологічного способу виробництва [6]. Ф.В. Зинов'єв зазначає, що економічний розвиток забезпечується шляхом виявлення центрів впливу та аналізу взаємозв'язків між структурними елементами системи, що дозволяє виявити напрями розвитку організаційної структури управління як основного фактору економічного зростання підприємств [7]. Разом з цим, у дослідженнях відсутні підходи щодо формування методичного інструментарію на основі економіко-математичного моделювання, встановлення закономірностей кількісного взаємовпливу результуючих і факторних

параметрів діяльності підприємств готельно-ресторанної сфери, визначення оцінювальних коефіцієнтів сталого економічного розвитку на основі декомпозиційного аналізу.

Мета статті полягає у визначенні диференційованого та інтегрованого впливу операційних витрат на ефективність роботи підприємств на основі економіко-математичного моделювання та декомпозиційного аналізу, формуванні декомпозиційної моделі сталого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Згідно з концепцією сталого розвитку, підприємства готельно-ресторанної сфери розглядаються як системи, які характеризуються логічно зв'язаними за змістом процесами і закономірностями взаємодії їх елементів. Функціонування систем спрямоване на досягнення найкращого результату шляхом формування цільових функцій окремих видів діяльності та бізнес-процесів, вибору оптимальних варіантів економічного зростання за рахунок підвищення ефективності операційної діяльності й використання ресурсів, які складають елементи операційних витрат. Операційна діяльність поділяється на виробничу та адміністративно-збутову. Задля найбільш якісного оцінювання особливостей економічного зростання, виявлення резервів потенціалу наявних ресурсів і забезпечення сталого розвитку підприємств готельно-ресторанної сфери, виникає необхідність проведення декомпозиційного аналізу на основі економіко-математичного моделювання окремих видів діяльності та бізнес-процесів господарюючих одиниць, і поетапного виключення змінних параметрів витрат на адміністративно-збутову діяльність та витрат основних виробничих фондів із загальної моделі виробничо-комерційної (операційної) діяльності, що дозволяє деталізувати функціональні напрями роботи підприємств, отримати найточніші розрахункові параметри, конкретизувати і уточнити обчислені результативні показники досліджуваних процесів, а, отже, обґрунтовувати цільові управлінські рішення за стратегічними напрямами.

З метою встановлення особливостей взаємозв'язків елементів виробничого процесу в системі «витрати-результати», встановлення закономірностей взаємодії виробничих ресурсів і ступеня їх впливу на цільові результативні показники, розроблена регресійна модель виробництва, яка включає елементи матеріальних витрат, витрат праці й основних виробничих фондів і не враховує інші операційні витрати, тобто витрати на адміністративно-збутову діяльність:

$$\hat{G}_{ДВ} = 0,9084 - 0,3358 * \bar{K}_{МВ} + 1,155287 * \bar{K}_{ВІР} - 1,28638 * \bar{K}_{ВФ}, \quad (1)$$

де $\hat{G}_{ДВ}$ – теоретичне (розрахункове) значення рентабельності операційної діяльності;

$\bar{K}_{МВ}$ – рівень матеріальних витрат у розрахунку на 1 грн. операційних витрат;

$\bar{K}_{ВІР}$ – рівень витрат на оплату праці у розрахунку на 1 грн. операційних витрат;

$\bar{K}_{ВФ}$ – рівень витрат основних виробничих фондів у розрахунку на 1 грн. операційних витрат.

Побудована економіко-математична модель розвитку виробничого потенціалу ($\hat{G}_{ДВ}$) дозволяє встановити, що найбільший прямий позитивний вплив на підвищення прибутку підприємств готельно-ресторанного бізнесу Дніпропетровської області, надає фактор витрат праці, у математичній формулі коефіцієнт при даному факторі пояснює, що зростання обсягів витрат на розвиток ресурсу праці на 1%, сприяє підвищенню рівня прибутку на 1,16%, а коефіцієнти показників матеріаломісткості та фондомісткості мають від'ємний знак, тому їх збільшення буде надавати прямий негативний вплив на рентабельність операційної діяльності, проте зниження витрат матеріалів, енергетичних ресурсів, напівфабрикатів, сировини, виведення із експлуатації застарілих та неефективних виробничих фондів, приведе до зворотного (позитивного) ефекту. Тобто за допомогою розробленої економіко-математичної моделі визначено кількісну взаємодію економічних показників, яка показує, що зниження матеріаломісткості та фондомісткості виробництва на 1%, буде сприяти зростанню рентабельності операційної діяльності на 0,34% і 1,29%, відповідно.

Перевірка якості моделі процесу виробництва показала, що оцінювальні параметри, в цілому, відповідають вимогам щодо її адекватності, і мають наступні значення: коефіцієнт детермінації (R^2) становить 0,691; розрахункове значення критерію Фішера ($F_{спост.}$) дорівнює 13,42, F – критичне ($F_{кр.}$) – 4,76 і менше значення F -спостерігаемого; значення виправленої вибіркової дисперсії (S^2) і виправленого стандартного відхилення (S) близькі до нуля ($S^2 = 0,0000$; $S = 0,0000$); коефіцієнт автокореляції ($d_{спост.}$) має величину 2,5 і знаходиться у проміжку: $0,61 - 2,6$ ($0,61 < 2,5 < 2,6$). Ці параметри свідчать про те, що модель має високий рівень достовірності, на 69,1% пояснює взаємодію досліджуваних економічних показників, а коефіцієнт детермінації характеризує високу ступінь зв'язків між цими параметрами. F – статистика показує, що коефіцієнт детермінації є значущим, а статистика Дарбіна-Уотсона (DW – статистика) визначає відсутність автокореляції залишків рівняння регресії. Таким чином, модель є практично значущою і може бути використана для проведення розрахункових операцій.

Задля найбільш повної та якісної характеристики впливу факторів операційних витрат на ефективність діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу й їх сталий економічний розвиток, а також детальнішого розгляду особливостей взаємовпливу конкретних видів ресурсів у процесі виробництва, визначення кількісних параметрів резервів розвитку їх потенціалу обґрунтовано наступну економіко-математичну модель змінних витрат, до яких відносяться матеріальні витрати ($\bar{K}_{МВ}$) та витрати праці ($\bar{K}_{ВПР}$):

$$\hat{G}_{ДВ} = 0,66174 - 0,751 * \bar{K}_{МВ} + 1,73381 * \bar{K}_{ВПР}, \quad (2)$$

де $\hat{G}_{ДВ}$ – теоретичне (розрахункове) значення рівня прибутку під впливом змінних витрат виробничої діяльності.

Дана модель також підтверджує значний позитивний вплив фактору витрат праці на зростання ефективності (прибутковості) діяльності підприємств готельно-ресторанної сфери Дніпропетровської області.

Розраховані коефіцієнти змінних параметрів відображають високий ступінь залежності величини результативного показника ефективності від змінних витрат. Згідно аналізу, збільшення обсягів витрат праці на 1%, забезпечує зростання операційного прибутку на 1,73%. Крім того оцінка зворотного зв'язку показників матеріальних витрат і прибутку, дозволяє зробити висновок, про те, що зниження на 1% матеріаломісткості виробництва забезпечить збільшення прибутку на 0,75%. Оцінювальні характеристики моделі є якісними й підтверджують її адекватність: ($R^2 = 0,673$; $F_{спост.} = 13,2$; $F_{кр.} = 4,76$, ($F_{спост.} > F_{кр.}$); $S^2 = 0,0000$; $S = 0,0000$; $d_{спост.} = 2,4$, ($0,61 < 2,4 < 2,6$). Коефіцієнт детермінації свідчить про щільний взаємозв'язок результативного та впливаючих економічних показників моделі, а також про можливість її практичного використання.

Аналіз закономірностей взаємодії результативних та змінних параметрів ефективності, особливостей їх впливу на економічний розвиток підприємств готельно-ресторанної сфери проведено шляхом побудови регресійної моделі ефективності виробництва на основі показників, які є зворотними до рівня операційних витрат і відображають кількість грошових одиниць прибутку, що припадають на одиницю поточних витрат ресурсів. Побудована модель базується на дослідженні показників рентабельності матеріальних витрат, витрат на оплату праці, витрат основних виробничих фондів, а також ефективності витрат праці, й описується такою математичною формулою:

$$\hat{G}_{ПЕФ1} = 0,5013 + 0,9775 * \bar{K}_{РМВ} - 0,01547 * \bar{K}_{РВПР} + 0,02786 * \bar{K}_{РВОФ}, \quad (3)$$

де $\hat{G}_{ПЕФ1}$ – теоретичне (розрахункове) значення рентабельності операційної витрат;

$\bar{K}_{РМВ}$ – рівень рентабельності матеріальних витрат;

$\bar{K}_{РВПР}$ – рівень рентабельності витрат на оплату праці;

$\bar{K}_{РВОФ}$ – рівень рентабельності витрат основних виробничих фондів.

Модель з достовірністю 90% описує характер взаємозв'язків та кількісне співвідношення показників ефективності (рентабельності) витрат ресурсів виробництва підприємств готельно-ресторанної сфери Дніпропетровської області. Ця модель підкреслює, що підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів та основних виробничих фондів на 1% сприяє зростанню величини прибутку на 0,98% і 0,03%, відповідно. Оцінювальні параметри підтверджують якість побудованої економіко-математичної моделі й мають наступні значення: $R^2 = 0,901$; $F_{спост.} = 54,9$; $F_{кр.} = 4,76$, ($F_{спост.} > F_{кр.}$); $S^2 = 0,0000$; $S = 0,0000$; $d_{спост.} = 0,9$, ($0,61 < 0,9 < 2,6$).

Складена регресійна модель впливу постійних витрат на рентабельність виробництва має невисокий рівень коефіцієнту детермінації R^2 , який дорівнює 0,361 і є оцінювальним параметром якості наступної економіко-математичної залежності:

$$\hat{G}_{ДВ} = 1,06761 + 1,65611 * \bar{K}_{ВОФ} - 0,68472 * \bar{K}_{Вин}, \quad (4)$$

де $\hat{G}_{дпв}$ – теоретичне (розрахункове) значення рівня прибутку під впливом постійних витрат виробництва.

$\hat{K}_{воф}$ – рівень витрат основних виробничих фондів у розрахунку на 1 грн. операційних витрат.

$\hat{K}_{він}$ – рівень інших операційних витрат у розрахунку на 1 грн. операційних витрат.

Тобто коефіцієнт детермінації показує, що встановлена форма ліній регресії є недостатньо якісною для її застосування у даному вигляді. Оскільки невисоке значення коефіцієнту R^2 відображає тільки відсутність лінійного зв'язку між вказаними параметрами, і не свідчить про відсутність зв'язку зовсім, доцільно провести індивідуальну оцінку взаємодії цих, а також інших факторів, що впливають на досліджувані процеси, за допомогою побудови моделей парної кореляції, які дозволяють встановити динаміку впливу факторів на результуючий показник.

Отже, проведений на основі витратного і системного підходів декомпозиційний аналіз операційної діяльності, складу та структури її економічних елементів (операційних витрат) дозволив виділити окремі бізнес-процеси і види діяльності, що мають різні функціональні характеристики, але спрямовані на забезпечення загального результату, що, своєю чергою, надає можливість для оцінювання і прогнозування кількісного компонентного (диференційованого) й інтегрованого впливу процесів та елементів (окремих видів діяльності) на проміжні й кінцеві результати роботи підприємств.

Декомпозиція операційної діяльності за елементами витрат дозволяє визначити її як виробничо-комерційну і розділити за двома функціональними видами виробничого і адміністративно-збутового характеру, а також на основі кореляційно-регресійного аналізу встановити закономірності й структуру зв'язків, ступінь взаємодії окремих бізнес-процесів і видів діяльності, розрахувати рівень підвищення їх ефективності шляхом економіко-математичного моделювання даних процесів.

Важливою умовою сталого економічного розвитку підприємства є стабільне зростання прибутку під впливом прогресивних змін, а операційна (виробничо-комерційна) діяльність є головним джерелом доходу господарюючої одиниці, тому забезпечення її прогресивного розвитку стає необхідною умовою стійкого економічного зростання. Прогресивний розвиток забезпечується шляхом здійсненні капітальних вкладень в оновлення матеріально-технічної бази та нововведення, тобто активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, оскільки інвестиції представляють довгострокові капітальні вкладення в інновації (нові продукти, технології, техніку та ін.), бізнес-проекти, соціально-економічні програми.

Під інвестиціями у формі капітальних вкладень розуміють грошові кошти, цінні папери, інше майно, зокрема майнові права, інші права, що мають грошову оцінку, вкладаються в об'єкти підприємницької й (або) іншої діяльності в цілях отримання прибутку і (або) досягнення іншого корисного ефекту. А інвестиційна діяльність, своєю чергою, представляє собою використання інвестиційних ресурсів і виконання практичних дій в цілях отримання прибутку і (або) досягнення іншого корисного ефекту [8].

Інвестиції спрямовані на впровадження інновацій є довгостроковими вкладеннями у науку, патенти, ліцензії, нові машини та обладнання, технології, інформатизацію процесів, професійну підготовку персоналу та розвиток кадрового потенціалу, що забезпечують інноваційне відтворення капіталу. Інвестиції на впровадження інновацій складають інноваційну діяльність закладів готельно-ресторанного бізнесу, яка забезпечує прогресивний розвиток матеріально-технічної бази і потенціалу ресурсів, зниження рівня операційних витрат та підвищення рентабельності результатів діяльності.

У процесі дослідження встановлено, що основними напрямками інвестиційно-інноваційної діяльності закладів готельно-ресторанної сфери є види капітальних витрат (вкладень), які включають витрати: у нові машини та обладнання; в існуючі будівлі та споруди; в інформаційні технології й програмне забезпечення; у нові будівлі та споруди; у патенти, ліцензії, торговельні марки та інші нематеріальні активи [9]. Таким чином, розподіл елементів операційних витрат і напрямів інвестиційно-інноваційної діяльності за окремими бізнес-процесами та їх аналіз, дозволяють створити декомпозиційну модель сталого економічного розвитку господарюючих одиниць готельно-ресторанної сфери (рис. 1).

Такий підхід надає змогу оцінити поетапну диференційовану та інтегровану дію конкретних економічних факторів (параметрів) на зниження витрат ресурсів виробничо-комерційної (операційної) діяльності, прогресивний розвиток наявного потенціалу ресурсів за рахунок здійснення капітальних вкладень за визначеними напрямками, що і забезпечує зростання ефективності й стійкості функціонування підприємства, а, отже, його сталий економічний розвиток. Побудована декомпозиційна модель сталого економічного розвитку закладів готельно-ресторанного бізнесу відображає зв'язок виробничо-комерційної й інвестиційно-інноваційної діяльності, а також залежність рівня операційних витрат від рівня і виду капітальних вкладень, яка виявлена шляхом проведення кореляційно-регресійного аналізу. Це, своєю чергою, створює умови задля вирішення наступних завдань: зниження операційних витрат шляхом виявлення і використання резервів потенціалу ресурсів, забезпечення їх прогресивного розвитку, оптимізації обсягу і структури капітальних інвестицій в оновлення виробництва, і, як наслідок, удосконалення бізнес-процесів, збільшення прибутку, забезпечення сталого економічного розвитку підприємств сфери гостинності [10]. Формування декомпозиційної моделі сталого економічного розвитку закладів готельно-ресторанного бізнесу ґрунтується на розподілі елементів операційних витрат, що відносяться до процесу виробництва, на змінні й постійні, а також передбачає виділення адміністративно-збутової діяльності (інших операційних витрат) з метою здійснення декомпозиційного аналізу, спрямованого на виявлення можливостей розвитку резервів ресурсного потенціалу, особливостей структурної та кількісної взаємодії окремих елементів й бізнес-процесів, дозволяє оцінити ступінь впливу конкретних напрямів інвестиційно-інноваційної діяльності на прогресивну зміну процесів та їх компонент, а також визначити рівень зниження витрат і зростання рентабельності виробничо-комер-

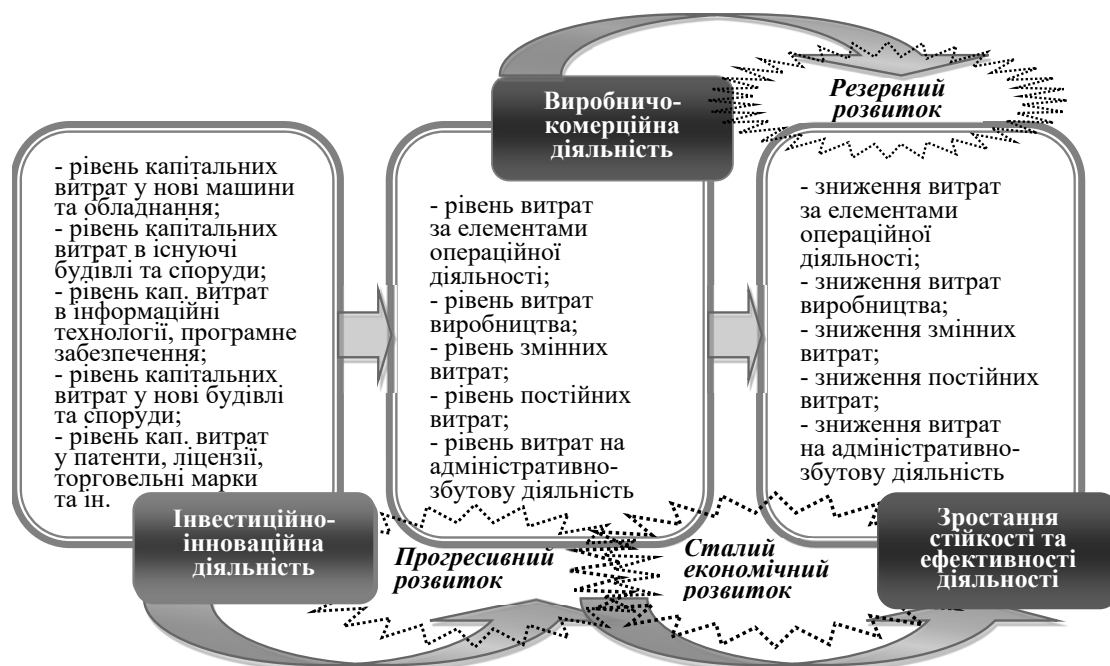

Рис. 1. Декомпозиційна модель сталого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу

Джерело: розроблено автором

ційної діяльності під диференційованим й інтегрованим впливом досліджуваних економічних параметрів.

Висновки. Таким чином, виявлення і використання резервів потенціалу ресурсів виробничо-комерційної (операційної) діяльності, забезпечення їх прогресивного розвитку шляхом оновлення матеріально-технічної бази, оптимізації величини і структури капітальних вкладень дозволяють знизити ресурсомісткість виробництва і реалізації продукції та послуг, підвищити ефективність функціонування і адаптивність суб'єктів господарювання у нестабільному зовнішньому середовищі, а, отже, забезпечити їх сталий економічний розвиток.

Побудована декомпозиційна модель сталого економічного розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу передбачає економіко-математичне моделювання взаємодії окремих бізнес-процесів, встановлення трендів їх економічного зростання та розвитку, оцінювання потенціалу ресурсів і прогнозування результатів діяльності на основі декомпозиційного аналізу. Такі підходи створюють умови для проведення подальших досліджень у напрямку формування моделі сталого економічного розвитку господарюючих одиниць, а також системи цільового управління цими процесами.

Список використаних джерел:

1. Данько Ю.І., Лагодієнко Н.В., Турленко Н.В. Інвестиційний механізм забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва. Актуальні проблеми інноваційної економіки, 2020. № 1. С. 52–59.
2. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки: монографія. Київ : ІАЕ УААН, 2006. 670 с.
3. Ансофф І. Стратегическое управление : сокр. пер. с англ.; под ред. Л.И. Евенко. Москва : Экономика, 1989. 519 с.
4. Акофф Р. Планування майбутнього корпорації : пер. з англ. під ред. В.И. Данілова-Данільяна. Москва : Прогрес, 1985. 328 с.
5. Василенко В.О. Креативне управління розвитком соціально-економічних систем : монографія. Київ : «Освіта України». 2010. 772 с.
6. Макаренко П.М., Балахнічова Л.М. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку підприємств АПК : монографія. Херсон : МУБІП, 2006. 163 с.
7. Зиновьев Ф.В. Концептуальный подход к исследованию процессов трансформации экономики. Экономика и управление. 2012. № 2–3. С. 3–6.
8. Закон України «Про інвестиційну діяльність». № 1560-ХІІ. 18.09.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 2009. № 19. 257 с.
9. Юдіна О.І. Формування механізму сталого економічного розвитку підприємства готельно-ресторанного господарства. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: Економіка. 2019. Т. XX. Вип. 311. С. 200–210.
10. Макаренко П.М., Юдіна О.І. Формування механізму реалізації стратегії управління сталим економічним розвитком підприємства сфери послуг. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2020. № 2(34). С. 115–122.

References:

1. Danko Yu.I., Lagodienko N.V., Turlenko N.V. (2020) Investytsiynyy mekhanizm zabezpechennya staloho rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva [Investment mechanism for ensuring sustainable development of agricultural production]. *Actual problems of innovative economy*, no. 1, pp. 52–59.
2. Makarenko P.M. (2006) *Modeli ahrarnoyi ekonomiky: monohrafiya* [Models of agrarian economy: monograph]. Kyiv: IAE UAAS. (in Ukrainian)
3. Ansoff I. (1989) *Strategicheskoye upravleniye: sokr. per. s angl.; pod red. L.I. Yevenko* [Strategic management: abbr. trans. with English; under the editorship L.I. Evenko]. Moscow: Ekonomika. (in Russian)
4. Akoff R. (1985) *Planuvannya maybutn'oho korporatsiyi: per. z anhl. pid red. V.Y. Danilova-Danil'iana*. [Planning the future of the corporation: trans. from English under the editorship V.I. Danilov-Daniliana]. Moscow: Progress. (in Russian)
5. Vasylenko V.O. (2010) *Kreatyvne upravlinnya rozvytkom sotsial'no-ekonomichnykh system: monohrafiya* [Creative management of the development of socio-economic systems: monograph]. Kyiv: Education of Ukraine. (in Ukrainian)
6. Makarenko P.M., Balakhnicheva L.M. (2006) *Finansovo-kredytne zabezpechennya rozvytku pidpryyemstv APK : monohrafiya* [Financial and credit support for the development of agribusiness enterprises: monograph]. Kherson: MUBiP. (in Ukrainian)
7. Zinoviev F.V. (2012) Kontseptual'nyy podkhod k issledovaniyu protsessov transformatsii ekonomiki [A conceptual approach to the study of economic transformation processes]. *Economy and management*, no. 2–3, pp. 3–6.
8. The Law of Ukraine "On investment activities" no. 1560-XII. (2009) *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 19.
9. Yudina O.I. (2019) Formuvannya mekhanizmu staloho ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstva hotel'no-restorannoho hospodarstva [Formation of the mechanism of sustainable economic development of the hotel and restaurant industry]. *Collection of scientific works of the Donetsk State University of Management. Series: Economy*, vol. XX, no. 311, pp. 200–210.
10. Makarenko P.M., Yudina O.I. (2020) Formuvannya mekhanizmu realizatsiyi stratehiyi upravlinnya stalym ekonomichnym rozvytkom pidpryyemstva sfery posluh [Formation of the mechanism for the implementation of the management strategy of sustainable economic development of enterprises in the service sector]. *International scientific journal "Internauka". Series: Economic Sciences*, no. 2(34), pp. 115–122.